

Suverene flopper

Veien til suksess er brolagt med fiasko.

ADMIRAL ROBERT E. PEARY
”Finn en vei, eller ban en vei”, sa den amerikanske oppdageren da han i 1909 speidet utover isen under sitt tredje forsøk på å nå Nordpolen. Ifølge ham selv greide de det det året – en påstand som noen bestrider.

ROBERT E. PEARY, NATIONAL GEOGRAPHIC CREATIVE

Av Hannah Bloch

På slutten av 1800-tallet fikk en

middelaldrende svensk ingeniør en svært uvanlig idé: Hvorfor ikke fly ut i en hydrogenballong og bli den første til å oppdage Nordpolen, som den gangen var like mystisk og ukjent som Mars? I årevis hadde oppdagere prøvd å ta seg fram til Nordpolen via landjorden, og forsøkene hadde kostet mange livet. Ingeniøren het Salomon August Andrée, og han var ansatt ved det kongelige patentkontoret. En luftekspedisjon, tenkte han, ville redusere risikoen betraktelig.

Så en vindfull dag i juli 1897 – med støtte fra Alfred Nobel og den svenske kongen – klatret Salomon August Andrée og to yngre kolleger opp i kurven under en ballong som var 20 meter i diameter, på Danskøya i øyhavet ved Svalbard. Teamet hadde blant annet med seg tresleder, mat til flere måneder og brevduer. Fulgt på vei av oppmuntrende tilrop og vinking fra journalister og begeistrede tilskuere steg de til værs for å sveve ut til et sted der ikke noe menneske hadde vært tidligere.

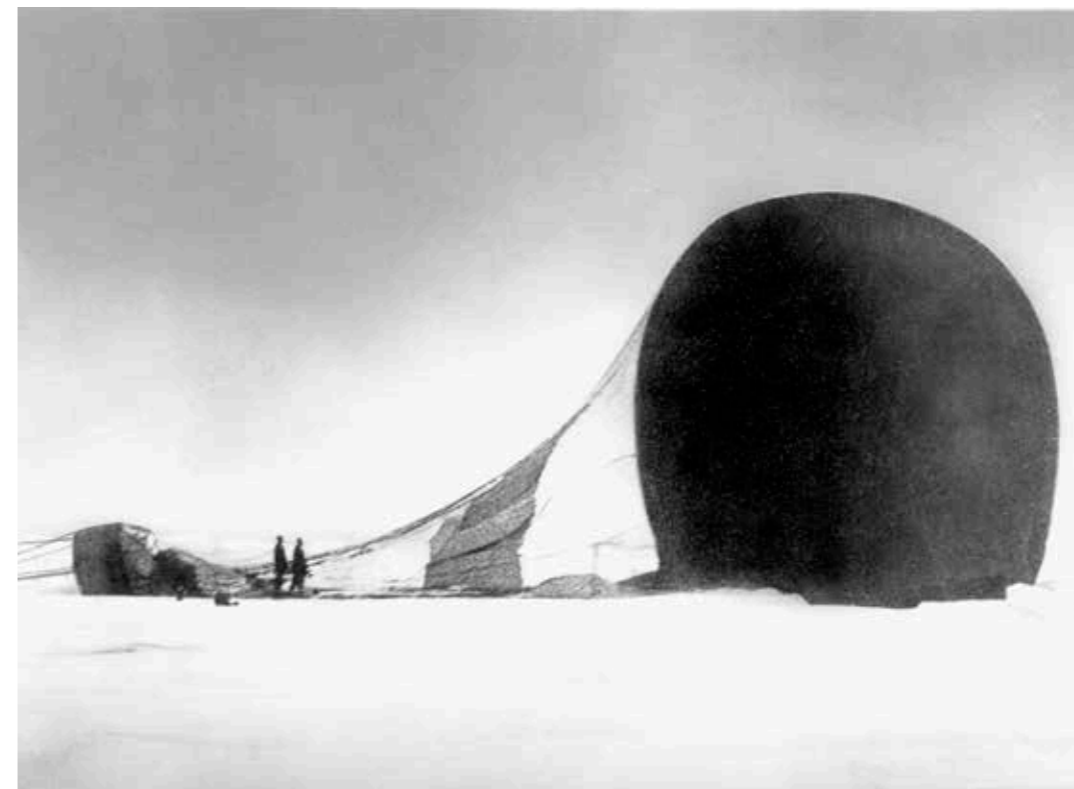
Så snart de hadde tatt av fra landjorden, ristet ballongen på grunn av voldsomme vindkast. Tåken frøs til is på den og tynget den ned. I drøyt 65 timer gled *Örnen* av gårde i skiftende høyde og duppet innimellom bunnen av kurven i Nordishavet. 33 år senere fant seljegerer helt tilfeldig de frosne likene av mannskapet – sammen med et kamera og flere dagbøker som avslørte at ballongekspedisjonen hadde blitt tvunget til å nødlande i pakkisen 480 km fra Nordpolen. De hadde omkommet etter å ha gått sørover i tre måneder.

Fiasko – aldri ønsket, alltid fryktet, umulig å se bort fra – er det spøkelset som henger over alle forsøk på å utforske verden. Men uten de smertefulle stikkene fra fiaskoen, som får oss til

å vurdere tingene gang på gang og til å tenke gjennom alt en ekstra gang, ville framskritt vært umulig. I dag er det en økende anerkjennelse av viktigheten av å feile. Undervisere studerer på hvordan de kan hjelpe barn til å føle seg trygge i det. Handelshøyskoler underviser i hva man kan lære av å feile. Psykologer studerer hvordan vi takler fiaskoen, ofte for å øke muligheten for suksess. Selve ordet ”suksess” er avledet av det latinske *succedere*, ”å følge etter” – og ofte følger suksess nettopp etter fiasko. Oseanograf Robert Ballard – en garvet forsker som har gjennomført 130 undervannsekspedisjoner og blant annet funnet *Titanic* – kaller samspillet et yin og yang av suksess og fiasko.

Selv de mest fatale fiaskoene gir oss informasjon som hjelper oss til å gjøre tingene annerledes neste gang. ”Jeg lærte hvordan man *ikke* skal klatre de første fire gangene jeg forsøkte å bestige Everest”, sier Pete Athans, som har nådd verdens høyeste fjell sju ganger. ”Fiaskoen gir oss mulighet til å forbedre metoden. Man tar sjanser på en mer intelligent måte.”

Fiasko er også en påminnelse om at flaks spiller en rolle i alle forsøk på å lykkes. Fjellklatreren Alan Hinkes, som tilhører den eksklusive gruppen av klatrere som har besteget verdens høyeste

te topper, har hatt sin andel av uhell. Han har brukket armen, fått spjæret opp beinet på en grein, nyst så voldsomt nær toppen av Pakistans 8126 m høye Nanga Parbat at han fikk en skiveprolaps og måtte gi opp forsøket. ”Jeg burde egentlig være død nå”, innrømmer han.

For de fleste oppdagere er det bare én form for fiasko som virkelig betyr noe: ikke å komme hjem i live. For oss andre kan slike tragiske avslutninger virke mer fengslende enn suksess. Robert Falcon Scott, som døde sammen med mannskapet sitt etter å ha nådd Sydpolen i 1912, hylles som en helt i Storbritannia. Australiere blir rørt når de hører om en katastrofal 1800-tallsekspedisjon fra sør til nord gjennom Australia, som endte med døden for lederne av teamet. Vi husker disse fortellingene av samme

grunn som vi husker våre egne fiaskoer: ”Fordi vi hele tiden analyserer dem”, sier Robert Ballard. Suksess er derimot ”raskt glemt”. Og for mye suksess kan føre til overdreven selvsikkerhet – som igjen kan føre til fiasko. Under Everest-sesongen 1996, da 12 fjellklatrere døde, trodde klatreeksperter ”feilaktig at fjellet nå var sikret så godt på alle måter at de hadde kontroll på det”, sier Pete Athans. ”Sannheten er at en fast oppskrift kan skape problemer.” Faren for feiltrinn skjerper konsentrasjonen.

Forskere bryr seg ikke om å lufte fiaskoer offentlig. Omdømme og framtidig finansiering avhenger av suksess. Men i de siste 10 årene har tidsskrifter, særlig innenfor medisin og naturvern, etterlyst rapporter om feilslåtte eksperimenter og forsøk. (Forts. side 86)

BALLONGEKSPEDISJON TIL NORDPOLEN Deltakere på Salomon August Andrées ferd i 1897 besiktiget det havarerte luftfartøyet før de dro ut på den fatale tre måneder lange vandringen. Dette bildet ble reddet ut av et kamera da jordiske rester etter dem ble funnet 33 år etter.

GRENNA MUSEUM, ANDRÉEKSPEDISJONEN, POLARCENTER/SVENSKA SÄLLSKAPET FÖR ANTHROPOLOGI OCH GEOGRAFI

GEORGE MALLORY

Ingen hadde nådd toppen av Everest da George Mallory (stående som nr. to fra venstre) sluttet seg til et team i 1924. Bildet ble tatt et par dager før George Mallory forsvant under bestigning.

OTTO LILIENTHAL

Otto Lilienthal var en tysk ingeniør som på 1800-tallet inspirerte brødrene Wright og var pioner i glideflyging. I 1896 fanget en fotograf ham i luften få dager før han døde i en flyulykke.

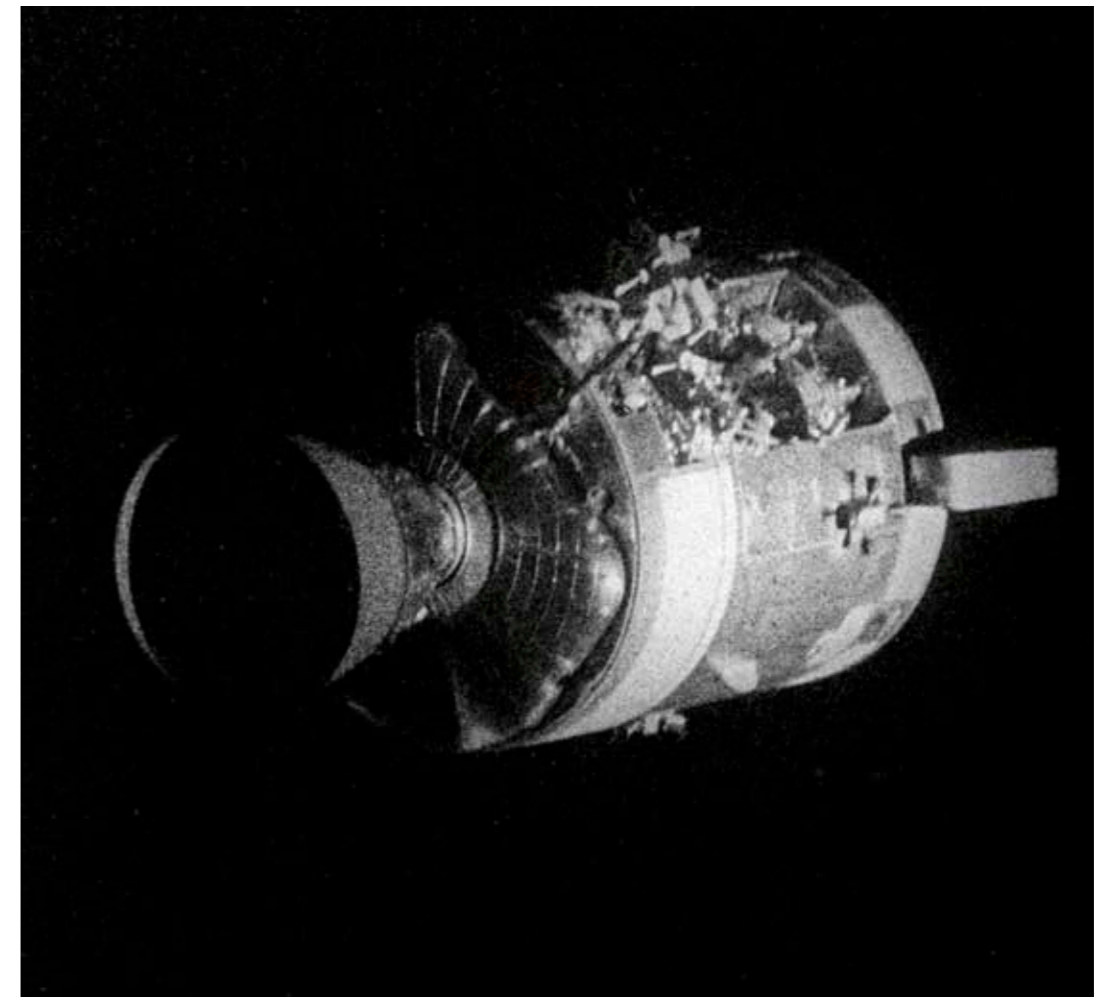

AMELIA EARHART

Den kvinnelige flygeren forsvant i 1937 under et forsøk på å fly Jorden rundt langs ekvator. "Når kvinner mislykkes", sa hun, "bør fiaskoen deres være en utfordring for andre."

APOLLO 13

Flygingen til Månen i 1970 var en fiasko og ble oppgitt da en oksygenbeholder i servicemodulen (under) eksploderte. Men det var også en suksess: Astronautene kom tilbake i live.

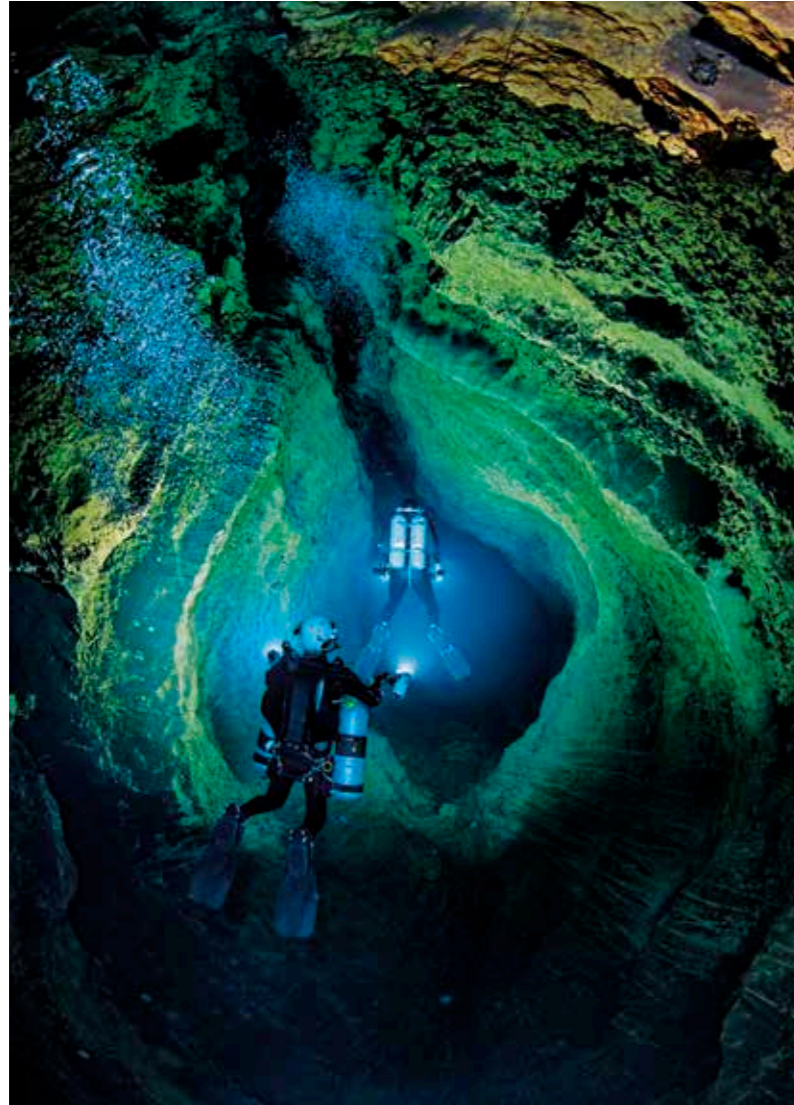

**SHACKLETON-
EKSPEDISJONEN**

"Jeg har ofte undret meg over den hårfine grensen mellom suksess og fiasko", skrev Ernest Shackleton etter sin mislykte tur tvers over Antarktis 1914–16. Mannskapet hans måtte forlate skipet da det satte seg fast i isen. Etter en tur som kom til å vare i nesten to år, kom alle de 28 hjem i sikkerhet i Storbritannia. Hundene deres var derimot ikke like heldige.

UNDERWOOD & UNDERWOOD/CORBIS

UNDERSJØISKE HULER

De er dype, mørke og vanskelige å finne fram i, de tiltrekker seg de modigste oppdagerne og får til og med noen av dem til å nøle. Forsiktighet kan godt oppveie den fristende sjansen til å oppnå suksess. Etter å ha besøkt denne hulen i Florida i USA ble dykkerne Kenny Broad (til venstre) og Tom Morris enige om å etterlate den ”relativt utforsket” inntil videre.

MARK LONG

(Forts.) Ideen bak dette er at ”negative” resultater på lang sikt kan føre til noe positivt.

Næringslivet har innsett verdien av de negative resultatene – når de bare ikke er for dyre eller for katastrofale. For å støtte gründere har den nederlandske banken ABN AMRO opprettet Instituut voor Brilljante Mislukkingen (”institutt for geniale floppere”). Den amerikanske farmasøytiske giganten Eli Lilly and Company begynte for 20 år siden jevnlig å arrangere ”fiaskofester” for å anerkjenne den kunnskapen man fikk fra forsøk med preparater som ikke kunne brukes til noe. (Ca. 90 % av disse forsøkene har negativt utfall.) Av samme årsaker har enkelte fond begynt å kreve av legatmottakerne at de rapporterer om både fiaskoer og suksesser.

Professor Nancy Koehn ved Harvard Business School har ofte brukt historien om den irskfødte polarforskeren Ernest Shackleton i sin undervisning. Ekspedisjonen hans i 1914–16, som hadde som mål å krysse Antarktis, mislyktes da skipet hans, *Endurance*, ble fanget i isen. Ernest Shackletons fokus skiftet raskt fra utforsking til å prøve å redde seg selv og mannskapet sitt.

”Det er en kjempeslopp sett fra et forskningsmessig synspunkt”, sier Nancy Koehn. ”Men det er inspirerende, blant annet fordi det er en fiasko. Vi lever i en tidsalder med humbug innenfor næringslivet, og der bedrifter som blir stilt til ansvar, sier: Det er ikke min feil. Men han sa: Dette skal jeg rette opp. Han påtok seg ansvaret for miseren.” Ernest Shackleton fikk de 27 men-

nene hjem i god behold. ”Han var en fremragende krisestrateg”, sier Nancy Koehn. Gjennom ham lærer studentene noe om utholdenhet, ukuelighet og en masse om små oppmerksomheter. Ernest Shackleton sørget alltid for å gi alle sine menn varm melk hvis bare en av dem så ut til å begynne å skranke litt.

Utholdenhet. Ukuelighet. Tilpasningsevne og krisehåndtering. Alt dette er viktige elementer innenfor utforsking – og i hverdagslivet. Og så bidrar det til å se tingene i sitt rette perspektiv. Oppdagerne har det ofte med å legge et langsiktig perspektiv og ta med i beregningen både muligheten for fiasko og for suksess. ”Skjær de to be- dragerne over én kam”, skrev Rudyard Kipling formanende om triumf og katastrofe i sitt dikt *If*. ”Det er slik jeg også tenker”, sier huleforskeren Kenny Broad. Mange av kollegene hans har omkommet under dykking på dypt vann i en labyrint av mørke huler. ”Man kan være heldig under et dykk. Og hvis man har hellet med seg et par ganger, er det lett å begynne å tro at det er dyktighet. Grensen mellom suksess og fiasko er hårfin når man driver med det nyeste innenfor utforsking.”

Salomon August Andrées ballongekspedisjon var langt framme for sin tid. Den mislyktes riktig nok, men ”innenfor flyging vet man ikke om det virker før man har prøvd det”, påpeker Urban Wråkberg – vitenskapshistoriker ved Universitetet i Tromsø. Forbedret teknologi var senere medvirkende til å løse problemene med flyging i Arktis (den første vellykkede flygingen til Nordpolen fant sted tretti år etter Salomon August Andrées forsøk) og har åpnet et utall av andre dører. Satellittforbindelser, driftssikker kommunikasjon og framskritt innenfor meteorologi og robotteknologi er noen av de oppfinnelsene som har flyttet grensene for utforsking. Men selv Robert Ballard, som har gjort sine største oppdagelser med hjelp fra roboter, understreker at teknologi ”ikke gjør alt mulig”.

Og det er positivt. ”Hvis man fjerner uvissheten, fjerner man motivasjonen”, sier Pete Athans. ”Lysten til å utvide sin forståelse er en menneskelig grunnegenskap. Det er ikke noe magisk ved å nå et punkt vi vet vi kan nå.” □

Berømte flopper (som vi lærte av)

1492

Christopher Columbus

Han kom aldri til India, men han oppdaget Amerika, så ingen klandret ham for at han tok feil.

1804–06

Meriwether Lewis og William Clark

De lette etter vannveien fra elven Missouri til Stillehavet, som ikke finnes. Men de dokumenterte geografi, befolkning, planter og dyr i Louisiana.

1925

Percy Fawcett

Han forsvant mens han lette etter oldtidsbyen Z i Brasils regnskog. For et par år siden fant arkeologer en forsvunnen sivilisasjon, Kuhikugu, nær ruten hans. Det har siden vært mange spekulasjoner om ekspedisjonens skjebne.

1940

Tacoma Narrows-broen, Washington

Den fire måneder gamle hengebroen fikk voldsomme svingninger pga. vinden og raste sammen. Den nye broen ble bygd med bedre stabilitet.

1991

Biosfære 2

Åtte personer flyttet inn i det lukkede økosystemet i Arizona. De skulle ernære seg av planter og dyr produsert i det enorme drivhuset, men bl.a. mangel på mat og oksygen stoppet prosjektet. Nå brukes kuppelen til forskning.

1993

Apple Newton

Den bærbare datamaskinen kjent som Apples største fiasko ble skrinlagt etter seks år, men banet veien for iPad-en.

1998

Mars Climate Orbiter

NASA sendte opp sonden for å undersøke klimaet på Mars. Men etter 287 dagers tur brant den trolig opp i Mars' atmosfære. Problemet var at NASA brukte det metriske systemet, og ingeniørene på Lockheed Martin brukte engelske måleenheter.

– Brett Line og Linda Poon